Romeo POPONEA

Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu, Facultatea de Istorie şi Patrimoniu "Nicolae Lupu"
"Lucian Blaga" University from Sibiu, "Nicolae Lupu" Faculty of History and Patrimony

Poziţia Federaţiei Ruse cu privire la procesul de aderare a României la NATO în anii '90. Studiu de caz: Revista „22", 1997

The position of Russian Federation regarding the Romanian adhesion process to NATO in the 90s

In this comunication I tried to punctuate some opinies which referes to the position adopted by Russian Federation regarded the integration of Romania to NATO, affirmed in „22" magazine, in the first part of 1997. I tried in special to surprize a few opiniens in the deployment of the process in euro – atlantic adhesion, and also some impressions regarded the negotiatons between the state from NATO and Russian Federation about the process to extend the Nord – Atlantic Alliance to Est Europe, studying the articoles from „22" on this theme. I consider that for this articoles publicated in „22", the magazine has been one of the must important political magazine in the romanian press, the comentaries and the realist analyses of this theme are very numerous. I observed that in the articoles from „22", some authors insists on the causes which determined the delay of the integration process of Romania to NATO.

Keywords: The Nord – atlantic Alliance, integration, Cold War, partnership of peace, summit

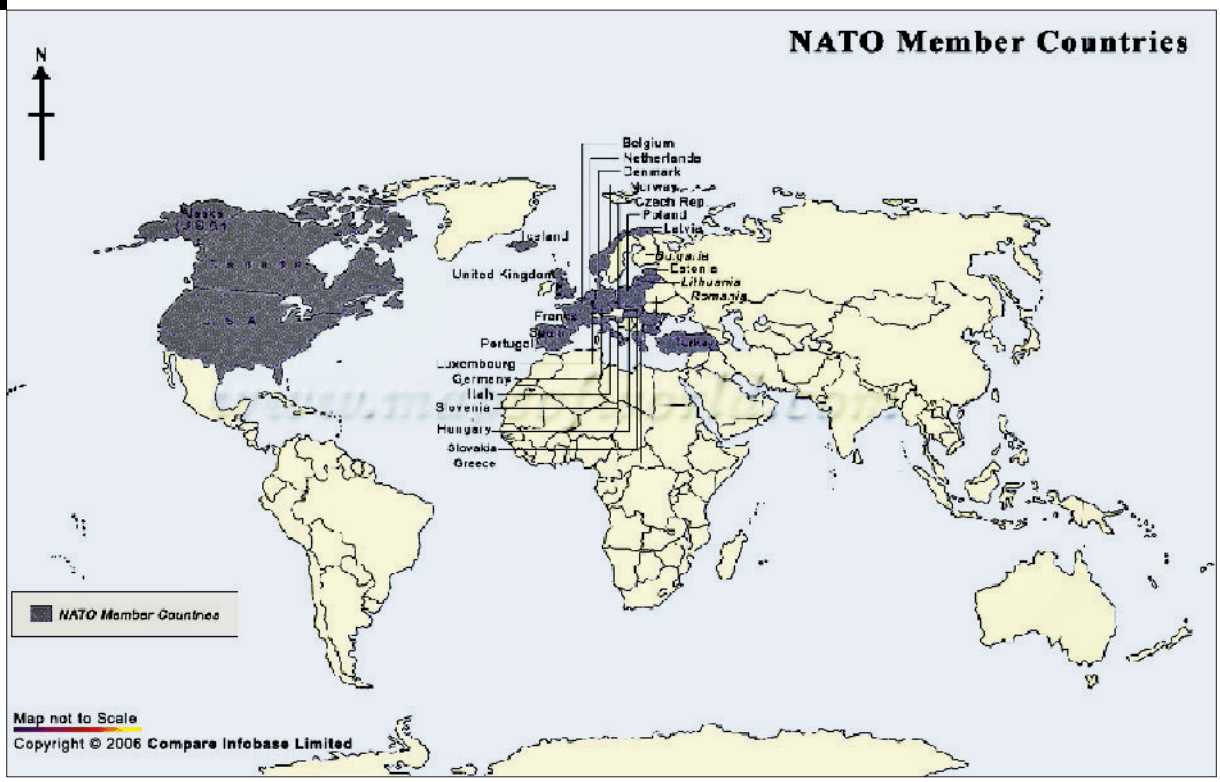
Institution's address: Bv. Victoriei nr. 5-7, Sibiu, România, tel./fax: + 40-(269)21.44.68,
e-mail: *istorie@ulbsibiu.ro*

Personal e-mail: *romeo_20sb@yahoo.com*

Am încercat să subliniez prin această comunicare câteva opinii referitoare la poziţia pe care Federaţia Rusă a adoptat-o referitor la integrarea României în NATO, susţinute în revista „*22*", în prima jumătate a anului 1997. Am urmărit în special să surprind câteva opinii cu privire la desfăşurarea procesului de aderare euro – atlantică a României, precum şi câteva impresii pe marginea negocierilor purtate între statele membre ale NATO şi Federaţia Rusă în privinţa procesului de extindere a Alianţei Nord – Atlantice spre Europa de Est, bazându-mă pe studierea câtorva articole publicate în „*22*" pe această temă.

„*22*" este considerată a fi cea mai importantă revistă de analiză politică ce a apărut în România după 1990. Este editată de Grupul pentru Dialog Social (GDS), începând cu anul 1990, analizele şi dezbaterile realizate în cadrul revistei fiind originale prin realismul prezentat, atât în dezbateri asupra politicii interne, cât şi în ceea ce priveşte politica externă a României. În ceea ce priveşte poziţia „*22*" pe tema integrării României în Alianţa Nord – Atlantică şi mai ales a poziţiei pe care Federaţia Rusă a avut-o referitor la acest proces de aderare, este una originală bazată pe o analiză critică, ce oferă informaţii clare şi precise prin prisma căreia sunt prezentate câteva motive importante ce au contribuit în mod direct la neincluderea României în primul val de extindere al NATO desfăşurat cu prilejul Summit-ului de la Madrid din iulie 1997. Nume importante de analişti români precum Emil Hurezeanu, Dan Pavel, Nicolae Filipescu, Gabriela Adameşteanu, dar şi străini precum Cristoph Bertram, Anneli Ute Gabanyi şi William Pfaff, au contribuit prin articolele lor la creionarea unei analize în ceea ce a privit integrarea României în NATO.

„*22*" este de părere că sfârşitul Războiului Rece şi destrămarea URSS a pus NATO în faţă unor noi provocări şi întrebări fundamentale[1]. Alianţa poate

http://www.mapsofworld.com/images/maps-of-world-nato-member-countries.gif

fi considerată drept principalul nucleu al unei comunităţi pluraliste de securitate care a cunoscut în anii ’90 , în urma dispariţiei ameninţării sovietice, un puternic proces de reformă a obiectivelor şi structurilor instituţionale, accentul punându-se din ce în ce mai mult pe combaterea terorismului, a profilării armelor de distrugere în masă, cooperarea cu foştii adversari, impunerea păcii precum şi menţinerea acesteia. De asemenea, în a doua parte a anilor ’90, Alianţa Nord – Atlantică a demarat un proces de extindere spre Estul Europei, de cooperare şi integrare a statelor ce în urma destrămării Uniunii Sovietice aveau nevoie de asigurarea unei securităţi pe termen lung.

Dan Pavel a încercat printr-un articol publicat in „*22*” să identifice câteva motive ce au dus la extinderea NATO din anii ’90. El consideră că dezintegrarea imperiului multinaţional rus a reprezentat o ameninţare mai mare pentru stabilitatea echilibrului mondial decât prăbuşirea comunismului însuşi. Acesta este de părere că Rusia, în ciuda pretenţiilor sale nu îşi putea asigura la acel moment propria securitate, cu atât mai puţin a fostelor state ce au aparţinut blocului comunist.

România şi-a anunţat intenţia de a adera la NATO în decembrie 1993, fiind prima ţară din Europa de Est care a aderat *la Parteneriatul pentru Pace* (PfP), program lansat de NATO la iniţiativa SUA. Grupul pentru Dialog Social a susţinut încă din 1993 intenţia guvernului român de a adera la NATO, fiind, prin prisma articolelor publicate în „*22*”, principalul susţinător al intenţiei de aderare. Apoi, din 1995, armata română a fost inclusă în procesul *Planning Revision Of the Partnership for Peace* (PARP), de planificare, evaluare, antrenament, transfer de cunoştinţe şi proceduri ale Alianţei Nord – Atlantice[2].

Anul 1997 a reprezentat, prin hotărârile care s-au luat cu prilejul sesiunii NATO din luna iulie de la Madrid, primul mare pas în dezvoltarea procesului de extindere al Alianţei Nord – Atlantice spre Estul Europei. Sperând că se va afla printre ţările propuse în primul val pentru admiterea în NATO, România a întreprins eforturi diplomatice consistente în acest sens. „*22*” a încercat să realizeze o campanie prin care a prezentat atât opiniei publice, cât mai ales guvernului român câteva beneficii ale integrării României în NATO. În acelaşi timp, guvernul de la Bucureşti a încercat să relanseze ofensiva diplomatică pentru integrarea în Alianţa Nord – Atlantică prin trimiterea de emisari speciali în capitalele statelor membre şi realizarea de parteneriate cu candidaţii favoriţi în cursa pentru integrare[3]. Decizia de extindere a Alianţei a fost una politică, iar criteriile de admitere a statelor candidate, stabilite prin documentul elaborat la

Bruxelles în 1995, arată că statele care doresc să facă parte din NATO trebuie să aibă o economie de piaţă funcţională şi totodată să-şi reglementeze disputele cu vecinii[4]. „22" a atras atenţia, prin vocea Gabrielei Adameşteanu, încă de la începutul anului 1997, că România nu îndeplinea în totalitate aceste condiţii impuse de Alianţă. Acesta a fost principalul motiv oficial prezentat de oficialii NATO, în urma summit – ului de la Madrid ce justifica într-o anumită măsură neincluderea României pe lista primului val de extindere care a cuprins în 1997 doar Grupul de la Vişegrad, format de cele trei state Central – Europene, Polonia, Cehia şi Ungaria[6].

Premergător summit–ului NATO de la Madrid, a avut loc întâlnirea din 20 martie 1997 de la Helsinki[5] dintre preşedintele american Bill Clinton şi cel rus, Boris Elţîn. Întâlnirea a fost considerată a fi istorică atât timp cât îşi propunea să definească bazele unui nou parteneriat ruso – american, prin încheierea unui acord între Federaţia Rusă şi NATO. Gabriel Andreescu a publicat la începutul lunii aprilie un articol în „22" în care a încercat să sintetizeze principalele poziţii adoptate de SUA şi Federaţia Rusă la această întâlnire. El susţinea că agenda de discuţii a întâlnirii de la Helsinki a fost dominată de problema extinderii NATO spre ţările din Europa Centrală şi Răsăriteană, reducerea armamentelor şi rolul Rusiei în forurile economice şi de securitate. Pentru atenuarea dezacordului dintre cele două părţi referitor la extinderea NATO, în cadrul întrunirii au fost semnate, pe lângă o declaraţie comună asupra securităţii europene, trei documente cu privire la controlul înarmărilor nucleare şi dezarmarea chimică, precum şi un document referitor la sprijinul acordat de SUA pentru programul de reformă al Rusiei[7]. După întâlnire, consilierii preşedintelui rus au susţinut clar că Elţîn nu a fost de acord cu extinderea NATO spre Est. Ruşii şi-au dat seama că admiterea de noi membri în cadrul Alianţei Nord – Atlantice devine inevitabilă. În consecinţă diplomaţia rusească a încercat cu această ocazie să obţină o serie de avantaje majore. Rusiei i s-a oferit la Helsinki un „acord" cu NATO, ce permitea participarea acesteia la întrunirile Alianţei, precum şi asigurarea că NATO nu va staţiona arme nucleare sau trupe ale altor state membre pe teritoriile noilor state membre. În final, Andreescu considera că invitaţia primită de Federaţia Rusă pentru a forma un Consiliu NATO – Rusia[8] a reprezentat un mare câştig politic şi diplomatic pentru Moscova.

La Helsinki, Elţîn şi-a exprimat ostilitatea faţă de extinderea NATO, a acceptat că admiterea de noi membri este inevitabilă şi a fost de acord să negocieze o Cartă care să definească relaţiile Federaţiei Ruse cu Alianţa Nord – Atlantică. Astfel că la 14 mai 1997 s-au acceptat termenii acordului între NATO şi Rusia, a cărui ceremonie de semnare a avut loc la Paris, pe 27 mai[9], unde au fost prezenţi liderii celor 16 state membre NATO şi preşedintele Rusiei. Nicolae Filipescu, autorul unui studiu intitulat „România şi NATO", publicat în „22" este de părere că pentru toate statele din Europa Centrală şi Răsăriteană, inclusiv România, acest act a reprezentat o nouă dimensiune a realităţilor politice, cu consecinţe de securitate incerte. Filipescu a preluat în studiul său un discurs al preşedintelui rus, Boris Elţîn, care a declarat la sfârşitul negocierilor că: „în convorbirile cu Javier Solana, am căzut de acord că NATO este pregătită să garanteze securitatea Rusiei. Înţelegerea prevede că forţe militare NATO nu vor fi transferate în ţările ce vor fi admise în Alianţă, că arme nucleare nu vor fi staţionate, iar structurile militare care au făcut parte din Pactul de la Varşovia nu vor fi utilizate în acest scop. Aceste promisiuni sunt extrem de importante. Noi vedem clar în documentul final aceste promisiuni"[10]. Completând, ministrul de externe rus, Evgheni Primakov, spunea că acordul reprezintă „o mare victorie pentru raţiune, o mare victorie pentru comunitatea mondială, o mare victorie pentru Rusia şi pentru toate guvernele interesate în pace şi cooperare"[11].

În privinţa rolului Consiliului Permanent NATO – Rusia, Gabriel Andreescu este de părere că acesta a reprezentat un succes pentru oficialii americani care au ignorat pretenţiile Federaţiei Ruse de a avea un drept de veto asupra deciziilor importante ale Alianţei. S-a ajuns la concluzia că este necesar un consens numai în privinţa unor decizii referitoare la probleme ca: operaţii comune de menţinere a păcii, combaterea terorismului sau prevenirea conflictelor.

Şansele României de a fi fost invitată la Madrid să devină membră NATO erau din perspectiva „22" incerte. Din declaraţiile oficiale şi neoficiale preluate de „22", provenite din cercurile de putere de la Washington, statul român nu era susţinut de SUA de a fi printre candidaţii la NATO din '97. De asemenea, în cazul Germaniei şi Angliei, deşi au afirmat încă dinainte de întâlnirea de la Madrid că nu se vor opune aderării României, nu au sprijinit în nici un fel candidatura României. În aceste condiţii, practic România nu s-a bucurat nicidecum de un sprijin major din partea puterilor Occidentale, singurul stat puternic din Vestul

Europei ce a sprijinit statul român fiind Franţa, prin vocea preşedintelui Chirac, aflat în februarie 1997, într-o vizită la Bucureşti[12]. Emil Hurezeanu considera că vizita preşedintelui francez a reprezentat un succes diplomatic atât în vederea relaţiilor bilaterale cu Franţa cât şi a obţinerii unui sprijin important al Franţei pentru integrarea euro – atlantică. Tot Hurezeanu preciza în articolul său că relaţiile României cu Rusia trebuie reanimate, până la concurenţa normalităţii depline. El este de părere că atât SUA, cât şi Germania sau Franţa vor miza, în arhitectura de securitate euro – atlantică, mai mult pe relaţii bune cu Moscova decât pe interesele naţionale ale unor state aflate în sfera de influenţă şi interese a Rusiei.

Anneli Ute Gabanyi a publicat un articol în „*22*" în luna mai a anului 1997, în care prezenta poziţia Federaţiei Ruse pe problema intrării României în NATO ca fiind într-un anumit sens ambivalentă[13]. Aceasta este de părere că România pare să se fi aflat într-o „zonă de tampon" imaginată de Moscova, cu ajutorul căreia Kremlinul a încercat pe parcursul anilor '90 să-şi protejeze teritoriul, în modul ei tradiţional, faţă de Alianţa Nord – Atlantică aflată în proces de extindere spre Răsărit. După dizolvarea Pactului de la Varşovia şi destrămarea Uniunii Sovietice, politica Moscovei s-a concentrat nu numai asupra reconstituirii unei arii de „vecinătate apropiată", dar şi asupra instaurării unei noi concepţii – tampon referitoare la o linie de securitate[14]. Autoarea articolului este de părere că atât România cât şi Bulgaria împărtăşesc graniţa cu Federaţia Rusă prin Marea Neagră, încadrându-se astfel în ceea ce Primakov definea „vecinătatea apropiată a Federaţiei Ruse". Refuzul de principiu al Rusiei de a accepta extinderea NATO spre Est, a rămas constant, el aplicându-se şi în cazul României, ce s-a văzut supusă de a se contempla hotărârilor luate încă de la Helsinki în ceea ce a privit primul val de extindere al NATO.

În presa românească, după conferinţa de la Berlin a Consiliului Ministerial NATO din iunie 1996, s-a transmis informaţia conform căreia între ministrul de externe rus şi reprezentanţii NATO s-ar fi stabilit înţelegerea că Moscova îşi va da acordul pentru o extindere limitată doar la Polonia, Cehia şi Ungaria, iar Occidentul ar fi acceptat prin reprocitate să nu staţioneze trupe sau arme nucleare pe teritoriul noilor membre ale Alianţei. Această opinie a fost împărtăşită şi de *„22"* prin articolele menţionate, fiind confirmată de atitudinea membrilor occidentali ai NATO, când, în luările oficiale de poziţie şi în comentariile de presă pe tema integrării în prima parte a anului '97, sunt puse în discuţie doar cele trei state Central - Europene menţionate. Nicolae Filipescu, într-un studiu publicat în „*22*", intitulat „Extinderea NATO şi România", este de părere că poziţia Moscovei indică o direcţie similară, Federaţia Rusă considerând improbabilă şi nesigură admiterea României în primul val al extinderii Alianţei Nord – Atlantice[15].

William Pfaff sublinia într-un articol, preluat de „*22*", apărut pe 11 aprilie 1997 în *International Herald Tribune*, că extinderea NATO trebuie să aibă în vedere obţinerea unor avantaje certe, iar aderarea României în primul val ar confirma şi extinde influenţa realismului politic în Balcani, zonă în care NATO trebuie să asigure securitatea şi menţinerea unui climat de pace[16]. Însă, se pare că, deşi la nivel teoretic opinia lui Pfaff a fost susţinută la nivelul Alianţei, soarta intrării în NATO a României la momentul '97, a fost stabilită înaintea summit - ului din vară de la Madrid, prin acordurile realizate pe de-o parte între SUA şi Federaţia Rusă, precum şi între NATO şi Moscova.

Emil Hurezeanu consideră că Federaţia Rusă a reuşit în urma negocierilor de la Helsinki şi mai ales în urma creionării noii relaţii cu NATO prin crearea unui Parteneriat mult mai strâns, să-şi atingă obiectivul principal. Analistul este convins că deşi s-a aflat în imposibilitatea de a stopa extinderea NATO spre Estul Europei, neobţinând în acelaşi timp un drept de veto în cadrul Consiliului NATO – Rusia, Kremlinul a reuşit să-şi păstreze acea „zonă gri", zonă tampon pe care Eltân o considera indispensabilă pentru promovarea intereselor politice şi militare ale Rusiei la nivel european. De asemenea, acelaşi N. Filipescu consideră că Federaţia Rusă a reuşit, prin avantajele obţinute în urma negocierilor purtate cu Alianţa Nord – Atlantică, să-şi menţină un statut de mare putere la nivel european şi mondial, deşi în realitate situaţia economică şi politică a Rusiei era deplorabilă[17].

Ca o concluzie, privind asupra articolelor publicate în „*22*" poziţia pe care Federaţia Rusă a adoptat-o în general pentru toate statele din Centrul şi Estul Europei care au dorit să se integreze în structurile euro – atlantice, implicit şi pentru România, poate fi privită ca fiind oscilantă, sau chiar contradictorie. Deşi la început s-a declarat vehement împotriva extinderii Alianţei spre Est, iată că, în urma unui lung şir de negocieri, Moscova s-a văzut nevoită să recunoască intrarea celor trei state central – europene în NATO, însă a avut şi o influenţă majoră în îngrădirea extinderii acestui

proces înspre Balcani. În ceea ce priveşte atitudinea faţă de România, a fost mult mai tranşantă, putând fi considerată în acelaşi timp o „răzbunare diplomatică" a Federaţiei Ruse faţă de Bucureşti, atitudine ce se înscrie în acelaşi tipar tensionat în care s-au desfăşurat relaţiile româno – ruse în anii '90. Interesant este de asemenea faptul că această interpretare a „*22*" , o publicaţie care mai ales în prima jumătate a anilor '90 era considerată „revistă de opoziţie" a fost preluată şi de alte publicaţii ce au susţinut acelaşi punct de vedere asupra acestei atitudini a Federaţiei Ruse cu privire la procesul de integrare euro – atlantic al României. De aceea consider că prin articolele publicate „*22*" a reprezentat un „vârf de lance" al presei româneşti reuşind mereu realizarea unor analize realiste a evenimentelor politice în care a fost implicată România. Am observat de asemenea între articolele publicate în „*22*", că nu există o precizare clară a beneficiilor obţinute de România în urma unei posibile integrări în NATO, insistându-se mult mai mult pe sublinierea cauzelor ce au determinat amânarea procesului de aderare al României la Alianţa Nord – Atlantică. Au existat şi câteva divergenţe între opiniile colaboratorilor revistei, fiecare prezentându-şi părerile personale prin intermediul articolelor publicate referitor la acest subiect.

Note:

1. Dan Pavel, *Câteva motive pentru extinderea NATO*, în „22", VIII, 8, 25 februarie – 3 martie 1997, p. 12.
2. Nicolae Filipescu, *NATO şi România (I)*, în „22", VIII, 14, 8 – 14 aprilie 1997, p. 16.
3. Gabriela Adameşteanu, *Bătălia pentru NATO*, în „22", VIII, 5, 4 – 10 februarie 1997, p. 14.
4. Christoph Bertram, *Extinderea NATO – inevitabilă şi ireversibilă*, în „22", VIII, 13, 1-7 aprilie 1997, p. 16.
5. *Ibidem*, p. 16.
6. Gabriel Andreescu, *Helsinki: Statele Unite decid*, în „22", VIII, 13, 1-7 aprilie 1997, p. 3.
7. *Ibidem*, p. 3.
8. Nicolae Filipescu, *NATO şi România (II)*, în „22", Anul VIII, Nr. 19, 13 mai 1997, p. 16.
9. *Ibidem*, p. 16.
10. Nicolae Filipescu, *România şi NATO*, în „22", VII, 21, 27 mai – 2 iunie 1997, p. 16.
11. *Ibidem*, p. 16.
12. Emil Hurezeanu, *Tapiseria văzută pe dos*, în „22", VIII, 9, 4 – 10 martie 1997, p. 16.
13. Anneli Ute Gabanyi, *România şi NATO*, în „22", VIII, 19, 13 – 19 mai 1997, p. 5.
14. *Ibidem*, p. 5.
15. Nicolae Filipescu, *Extinderea NATO şi România*, în „22", VIII, 19, 13 – 19 mai 1997, p. 16.
16. William Pfaff, *Dacă NATO trebuie să se extindă, atunci România trebuie să facă parte din cercul aleşilor*, în „22", VIII, 15, 15 – 21 aprilie 1997, p. 13.
17. Nicolae Filipescu, *Extinderea NATO şi România*, în „22", VIII, 19, 13 – 19 mai 1997, p. 16.

Bibliografie:

Adameşteanu, Gabriela, *Bătălia pentru NATO/ The battle for NATO*, în „22", VIII, 5, p. 14.

Pavel, Dan, *Câteva motive pentru extinderea NATO/ Some resions for extension of NATO*, în „22", VIII, 8, p. 12.

Hurezeanu, Emil, *Tapiseria văzută pe dos*, în „22", VIII, 9, p. 16.

Andreescu, Gabriel, *Helsinki: Statele Unite decid/ Helsinki: United State decide*, în „22", VIII, 13, p. 3.

Bertram, Christoph, *Extinderea NATO – inevitabilă şi ireversibilă/ The extension of NATO – inevitable and ireversible*, în „22", VIII, 13, p. 16.

Alexandrescu, Sorin, *Discuţii în Olanda despre NATO şi România/ Discution in Holland about NATO and Roumania*, în „22", VIII, 12, p. 13.

- Gabanyi Ute, Anneli, *România şi NATO/ Roumania and NATO*, în „22", VIII, 19, p. 5.

- Pfaff, William, *Dacă NATO trebuie să se extindă atunci România trebuie să facă parte din cercul aleşilor/ If NATO want to extend , then Roumania must be in the betwen the chosen one*, în „22", VIII, 15, p. 13.

Dună, Delia, *Cursa pentru NATO/ The challenge for NATO*, în „22", VIII, 19, p. 3.

Filipescu, Nicolae, *NATO şi România (I)/*, în „22", VIII, 14, p. 16.

Idem, *NATO şi România (II)/ NATO and Roumania (I)*, în „22", VIII, 19, p. 15.

Idem, *România şi NATO/Roumania and NATO (II)*, în „22", VIII, 21, p. 16.

Idem, *Extinderea NATO şi România/ The extinding of NATO and Roumania* , în „22", VIII, 19, p. 16.

Hurezeanu, Emil, *NATO în haşuri/NATO in hatches*, în „22", VIII, 26, p. 3.